

MATBUATTA NECİP FAZIL'IN NAMIK KEMAL KİTABI ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Nuran ÖZLÜK¹

Öz

Namik Kemal'in doğumunun yüzüncü yıldönümü sebebiyle Necip Fazıl Kısakürek tarafından kaleme alınan Namık Kemal: Şahsı-Eseri-Tesiri adlı eser, neşrinden kısa bir süre sonra eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştiriler zaman zaman farklı mecralara yönelir gibi olsa da Necip Fazıl, eserin 32. sayfasında Namık Kemal'in eşi için kullandığı dil ve vardığı hüküm, tenkitlerin ana noktasını teşkil etmiştir. Devrin gazetelerinde konu ile ilgili görüşlerini dile getiren muharrirlerin yazılarından başka iki gazetede anket düzenlenerek zamanın aydınlarının ve bir grup üniversite öğrencisinin fikirlerine de başvurulmuştur. Karikatür ve resimlerin de eklendiği münakaşalar, 25 Eylül 1940 tarihinde Necip Fazıl'ın *Namık Kemal* kitabını yazdığının haber verilmesinden 28 Şubat 1941'de Kısakürek'in son yazısına ve *Tasvir-i Efkâr*'ın münakaşanın bittiğine dair haberine kadar beş ay sürmüştür. Bu süreçte eserin olumlu-olumsuz eleştirileri yapılmış, yazışmalar münakaşa zeminine taşınmış, dava konusu edilmiş ve nihayetinde yanlış anlaşılma beyanları ile tartışma sonlandırılmıştır. 1941 yılında vuku bulan münakaşaya iştirakte dost/refik kelimelerinin sarf edildiği süreli yayın/kişi ilişkisi; aynı gazetede muharrir ya da aynı/yakın ya da zıt dünya görüşüne sahip olmak gibi hususlar, lehte/aleyhte yazanlarda çoğunlukla doğru orantılı olması münakaşanın seyrini etkileyerek eleştirilerin objektif yapılmasının önüne geçmiştir. Bu çalışmada, mezkûr tarihler arasında dönemin süreli yayınlarında, ilk eleştirinin yapıldığı Akbaba dergisi ile gazetelerinde, yer alan Necip Fazıl'ın Namık Kemal kitabı ile ilgili münakaşalar boyutları ve seyri ile ortaya konularak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Namık Kemal, Münakaşa, Süreli Yayın.

DISCUSSIONS ON NECİP FAZIL'S NAMIK KEMAL BOOK IN PRESS

Abstract

Necip Fazıl Kısakürek's work Namık Kemal: Şahsı-Eseri-Tesiri (Namık Kemal: Personality-Work-Effect), written on the centennial of Namık Kemal's birth, began to be criticized shortly after its publication. Although these criticisms seem to turn to different channels from time to time, Necip Fazıl, on the 32nd page of the work, the language used by Namık Kemal for his wife and the judgment he reached constituted the main point of the criticism. In addition to the articles of the authors who expressed their views on the subject in the newspapers of the period, a survey was conducted in two newspapers and the opinions of the intellectuals of the time and a group of university students were also consulted. The discussions, in which cartoons and pictures were also added, lasted for five months, from the news that Necip Fazıl had written the Namık Kemal book on September 25, 1940, to the last article of Kısakürek on February 28, 1941, and *Tasvir-i Efkâr*'s news that the discussion was over. In this process, positive and negative criticisms of the work were made, the correspondence was moved to the ground of discussion, it was the subject of a lawsuit, and ultimately the discussion was terminated with statements of misunderstanding. During the discussions in 1941, friendship, periodical/personal relationship; being a writer in the same

¹ Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, nuranozlukahoo.com, ORCID: 0000-0002-3455-7726

newspaper or having the same/close or opposite worldview, the fact that those who write in favor of/against are mostly in direct proportion influenced the course of the conflict and prevented criticism objectively. In this study, the discussions about Necip Fazıl's Namık Kemal book, which appeared in the periodicals of the period, in the Akbaba magazine, where the first criticism was made, and in its newspapers were evaluated.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Namık Kemal, Discussion, Periodicals.

Giriş

21 Aralık 1940'ta Namık Kemal'in doğumunun yüzüncü yıldönümü münasebetiyle ülke genelinde ihtifaller düzenlemiş ve mezkûr anma programlarına matbuatta geniş yer verilmiştir.

Bu güne özel olarak Maarif Vekâletinin isteği, Türk Dil Kurumunun teklifi üzerine Necip Fazıl Kısakürek, *Namık Kemal: Şahsı-Eseri-Tesiri* adlı kitabını kaleme almıştır.

Mayıs 1940-Kasım 1940 altı ay boyunca hummalı bir çalışma ile eserini bitiren Necip Fazıl'ın *Namık Kemal* kitabının “Ön Söz”ü Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen tarafından yazılmıştır. Kitabın 1941 Ocak ayının sonlarına doğru neşredilmesinin ardından eseri metheden yazıların yanında tenkitler de özellikle gazete sütunlarını işgal etmeye başlamıştır.

Namık Kemal'in 32. sayfasında yer alan “Namık Kemal ve Kadın” bahsinden dolayı Necip Fazıl, hem Namık Kemal'in eşi ile ilgili saygısız dil ve üslup kullandığı, hem de şairin refikası hakkında matbu hiçbir bilgiye rastlamadığını belirtmesiyle eserinde yeterli araştırma yapmadığı yolunda eleştirilerin hedefi olmuştur.

Bu çalışmada, Necip Fazıl'ın *Namık Kemal* kitabını yazacağına 25 Eylül 1940 tarihli *İkdam* gazetesinde haber verilmesinden olumlu-olumsuz eleştirilere, münakaşalara, 28 Şubat 1941'de *Tasvir-i Efkar*'da tartışmaların nihayetlenmesinin bildirilmesine kadar beş aylık süreçte gazetelerde yer alan yazılar incelenmiş ve mezkûr polemikler kronolojik seyri ve bütün boyutlarıyla ortaya konmuştur.

Necip Fazıl'ın *Namık Kemal* kitabı üzerinde çalıştığı Nizamettin Nazif tarafından *İkdam*'da okuyucuya bildirilmiştir. Nizamettin Nazif, Namık Kemal'den bahsettiği yazısında şairi yeni nesillere salahiyetini ispat edebilenlerin anlatması gerektiğini, bugünlerde Namık Kemal'i yazmaya başladığını haber aldığı Necip Fazıl'da bu salahiyetin bulunduğunu, Kısakürek'in bu çalışmasının

“Bugüne kadar yapılmış olan bütün mektep hocası gayretlerini fersah, fersah geride bırakacağını ve aslına en yakın portresini çizebileceğini” (Nizamettin Nazif, 1940: s.3) umduğunu ifade etmiştir.²

Namık Kemal ihtifalinden bir gün önce, 20 Aralık 1940'ta, önce *Akşam* gazetesinde Kısakürek'in Namık Kemal hakkında yazdığı eserin bir haftaya kadar yayımlanacağı duyurulmuş (1940, s.3) ve bir hafta sonra *Cumhuriyet*'te kitabın neşredildiği haber verilerek eserin tanıtımı yapılmıştır: “*Namık Kemal*: Doğumunun yüzüncü yıldönümü dolayısıyla Necip Fazıl Kısakürek tarafından yazılarak Türk Dil Kurumu tarafından neşredilmiştir. Kitap üç kısımdan mürekkeptir. Şahsı-Eseri-Tesiri; büyük kıtada 400 sayfadır. Fiyatı: 2 liradır.” (1941, s.6)³

1. Namık Kemal Kitabının Eleştirilen Kısmı ve Eleştirilerde Öne Sürülen Sebepler

İntişarından kısa bir süre sonra kitabın 32. sayfasında yer alan “Namık Kemal ve Kadın” kısmındaki bazı ifadeler, cümleler eleştirilmeye başlanmıştır. Tenkitlerle birlikte münakaşaya dönüşen yazışmaların temelini teşkil eden *Namık Kemal* kitabının 32. sayfasında Necip Fazıl Kısakürek şunları söylemektedir:

Namık Kemal ve Kadın

Namık Kemal'in hayatında ilk kadın, işte kendisi 16-17 yaşlarındayken, karısı sıfatıyla koynuna atılan bir genç kızdır.

Bütün dünyada ve herhangi bir sanat ve fikir adamının hayatında hiçbir kadın, Namık Kemal'in karısı kadar silik ve belirsiz değildir.

Bu kadının ismini olsun bilmiyoruz.

Ebuzziya Tefrik'ten, Ali Ekrem'den, Süleyman Nazif'ten başlayarak bugüne kadar şair hakkında tetkik vücuda getirmiş hiçbir kalem yoktur ki, bu kadın hakkında en küçük bir bilgi vermiş olsun. Bu noktayı, son derece dikkate değer bir tuhaflık olarak kaydetmeye mecburuz.

Bu kadın kim; adı sanı ne; kimin nesi; kaç yaşında ve nasıl şairin karısı oldu; Namık Kemal'in hayatında ne gibi bir rol oynadı; şairi nerelerde ve ne zamana kadar takip etti; suratı, biçimi, hâli, ruhu, ahlakı ne âlemde; bütün bunlardan tespit edilmiş tek çizgi bile yoktur.

Denilebilir ki bu kadın, mantıksız meçhullüğü içinde kahramanlaşan müthiş bir istifham işareti...

Namık Kemal'e ait küçüklü büyüklü her tetkik yazısı, onun evlenişini ya hiç ağzına almamakta, yahut ‘falan yaşta evlendi ve sonra şu veya bu oldu...’ tarzında âdeta geçiştirivermektedir.

Ali Ekrem'in bu mevzuda bilgiye sahip bulunmaması, inanılmaz bir şey olacağına göre, acaba fazla malumat verilmek istenmeyen bir mevzu karşısında mıyız; yoksa tam ve mutlak bir bilgisizlik mi?

Kadın cephesinden Namık Kemal, hayretlere değer bir fakirlik ve alakasızlık temsil etmektedir.

Namık Kemal'in hayatına girdiğini, yalnız mücerret bir hadise ile öğrendiğimiz ve şahsına dair

² Necip Fazıl, eser yayınlanıncaya kadar bunun duyulmasını istememiştir: “Fakat bu hususta bütün dileğim ve hatta tabiyem, eser çıkıncaya kadar kimsenin hiçbir şey duymaması, eserin birdenbire ortaya çıkması ve (alclusul) müstahak olduğu veya olmadığı zemlere, layık olduğu veya olmadığı metihlere kavuşmasıydı.” Kısakürek, N.F. (1940a). Çerçeve:Namık Kemal. *Son Telgraf*, 1286, 1.

³ Necip Fazıl ve *Namık Kemal* kitabı hakkında daha ayrıntılı bilgi ve yorum içeren tanıtımlar da yapılmıştır: “Namık Kemal: Güzide edip ve şair Necip Fazıl Kısakürek'in, bu isim altında 400 büyük sahifelik bir eseri intişar etmiştir. Eser, Maarif Vekâletinin tavsiyesiyle Türk Dil Kurumu tarafından Necip Fazıl'a yazdırılmış, ayrıca Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'in de notlarıyla zenginleştirilmiştir. Güzide şairimizin kaleminden çıkan eser, büyük Türk vatan şairi Namık Kemal hakkında en ciddi kıymet hükümlerini vazeden ve edebiyat âlemimizde hadise teşkil edecek olan bir tetkik ve tahlil ifadesine maliktir. Namık Kemal'i şahsı, eseri ve tesiri zaviyelerinden mütalaa eden bu resimli eser 2 liradır. Okuyucularımıza tavsiye ederiz.” (1941). *Kitaplar Arasında: Namık Kemal*. *Cumhuriyet*, 5922, 4.

hiçbir şey bilmediğimiz çehresiz kadından başka, şairin hayatında hiçbir kadına tesadüf etmeyeceğiz. (Kısakürek, 1940b: s.32)

Eserde yer alan bu ibareler, cümleler iki konuda eleştirilmiştir: Bunlardan ilki, Necip Fazıl'ın Namık Kemal'in biyografisi ile ilgili yeterince kaynağa ulaşmaması, ikincisi ise yazarın Namık Kemal'in eşine karşı saygısız bir dil kullanmasıdır.

Birinci eleştirinin asli sebebi, Namık Kemal'in doğumunun yüzüncü yıldönümü dolayısıyla Namık Kemal'in eşinin yeğeni Mustafa Ragıp'ın 21 Aralık 1940 ve 23 Aralık 1940'ta *Akşam* gazetesindeki yazılarıdır. Mustafa Ragıp, Namık Kemal'in vatanperverlik, inkılapçılık, edebiyatçılık gibi vasıflarını göstermenin yetkin kalemlerin işi olduğundan yalnızca şimdiye kadar yayımlandığına rastlamadığı şairin özel hayatına ve ailesine ait bildiği ve edindiği bilgilerin meçhul kalmasını istemediğinden bazı noktaları aydınlatmak maksadı taşıyan yazısında amcası Tahsin Paşa'ya dair verdiği dipnotta onun Namık Kemal'in eşi Nesime Hanım'ın kardeşi olduğunu ve yanına defnedildiğini (Mustafa Ragıp, 1940a: s.4) söylemiştir.⁴

Mustafa Ragıp, 23 Aralık 1940'ta *Akşam*'da kaleme aldığı diğer yazısında Namık Kemal'le Nesime Hanım'ın evlendiklerinde Nesime Hanım'ın 14, şairin ise 17 yaşını yeni bitirdiğini, Sofya'da yapılan bir kadı kızı ile mutasarrıf torununun düğününün halk tarafından büyük tezahürata vesile olduğunu, o gece yorgun olan yeni evli çiftin uyudukları sırada odadaki ışığın devrilmesi sonucu yorganlarının yandığını halası Nesime Hanım ve sonradan şairin torunu Nahide Büktaş'tan öğrendiğini açıklamıştır. İleri yaşlarında dahi güzelliğinin bakiyesini muhafaza eden ve çok güzel olan Nesime Hanım; sarışın, beyaz, pembe tenli, ela gözlüdür. Mustafa Ragıp şair ile eşi arasındaki ilişkiye de yazısında değinmiştir:

Kemal Bey, zevcesini çok sevmiştir. Fıtraten pek asil ruhlu olan büyük vatanperverin refikasına karşı son derece nezaketle muamele ettiği muhakkaktır. Fakat zevcinin büyük mücadele hayatına, fikrî vaziyetine ve zamanına göre çok ileri fikirlerine yabancı kalan Nesime Hanım, Kemal Bey vatan, hürriyet mücadelesi ile meşgulken o, -küçük yaşlardan beri- aldığı telkin ve terbiyenin tesiriyle kendini ibadet ve taate vermişti... Zihniyet bakımından birbirlerinden çok ayrı olan bu karı koca, ömürlerinin sonuna kadar birbirlerine merbut ve sadık kalmışlar ve Türk cemiyetinin bugün iftihar ettiği güzide bir nesil bırakmışlardır. (Mustafa Ragıp, 1940b: ss.3, 7)

Yazısında eşlerin birbirlerine muhabbetini örneklendiren Mustafa Ragıp, Namık Kemal'in çocukları ve torunları hakkında da bilgiler vermiştir.

⁴ Namık Kemal'in eşi Nesime Hanım'ın yeğeni Mustafa Ragıp'ın paylaştığı bu bilgiden başka yine aynı gün, 21 Aralık 1940, *Vakit* gazetesinde Hakkı Tarık Us tarafından yazılan "Namık Kemal'in Kronolojisi"nde Namık Kemal'in eşinin ismi Besime Hanım olarak zikredilmiştir: "1857 Besime Hanım'la evlendi (Kendisi 17, Besime Hanım 14 yaşındadır.)" Us, H.T. (1940). Namık Kemal'in Kronolojisi. *Vakit*, 8243, 2.

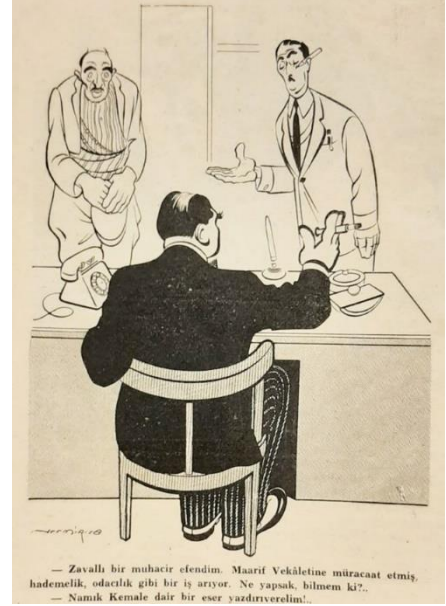
2. Namık Kemal Kitabı Üzerine Eleştiriler ve Gelişen Münakaşalar

Namık Kemal kitabının neşrinden sonra ilk eleştiri yazısı, Yusuf Ziya Ortaç tarafından 6 Şubat 1941'de *Akbaba*'da yayımlanmıştır. Ortaç, Necip Fazıl'ın *Namık Kemal*'in eşi için "Bu kadının ismini olsun bilmiyoruz." cümlesine "Mamafih, biz kendisine haber verelim: İsmi 'Nesime'dir." (Ortaç, 1941a: s.5) dediği kısa fıkrasının ardından *Akbaba*'nın bir sonraki nüshasında konu ile alakalı bir de yanda yer verilen karikatür neşredilmiştir (1941b, s.10).

Yusuf Ziya'dan altı gün sonra, 12 Şubat 1941'de, *Tan* gazetesinde Naci Sadullah, *Namık Kemal* hayranı olmadığını başta belirttiği yazısında kitabın 32. sayfasında yazılanları sütununa taşıyarak "koynuna atılan", "silik kadın", "Kimin nesi?" tabirlerine ne buyurulduğunu sormuş, 32. sayfanın son sorularını "Esrarengiz Konak" isimli bir zabıta romanına benzetmiştir. Naci Sadullah'a göre niyeti Kısakürek'e tarizde bulunmak değildir, önemli olan nokta - yayımlanmasından dolayı- Türk Dil Kurumu tarafından eserin beğenilmesidir.

Naci Sadullah; Necip Fazıl'ın bilmediği her şeyi başkalarının da bilinmediği kanaatinde olduğunu, *Namık Kemal*'in bilinen yakınlarına telefon etmesiyle "bu kocaman gafleti" (1941, ss.2, 4) giderebileceği ve bu şekilde eserdeki "garip sualler" in sorulmayacağını, muarızlarının "Namık Kemal aleyhinde bu kadar kudretli bir kitap" ortaya koyduklarından dolayı Necip Fazıl ve Türk Dil Kurumuna müteşekkir olduklarını belirtmiştir. Yazıda ayrıca hazırlattığı *Namık Kemal* kitabının Türk Dil Kurumuna "maddeten bir hayli pahalıya" mal olduğu da ifade edilmiştir.

Yusuf Ziya ve Naci Sadullah'ın eleştirilerine karşı Necip Fazıl, Son *Telgraf* taki "Çerçeve" başlıklı köşesinde 14 Şubat 1941 tarihinde "Hakiki fikir ve kalem dostlarıma" ithafında bulunduğu "Eserim Etrafında" yazısını neşretmiştir. *Namık Kemal* kitabıyla "bir fikir sarayında hesap vermeyi ve sarayın haşmetli sahipleri tarafından koltuklanmayı beklerken, saray bahçesindeki (kuçukuçu) lar tarafından karşılandım." cümlesiyle yazısına başlayan Kısakürek, eseri hakkında aldığı iyi tepkilerin ardından isim zikretmeden Naci Sadullah'ı ve yazısının neşredildiği *Tan* gazetesini; Yusuf Ziya Ortaç ve fıkrasının yayımlandığı *Akbaba*'yı "kâzip bir şafak vakti tan yerinin kızıl ifadesini benimsemiş, bir gazete, işi gücü muhteşem fikir kervanlarının peşi sıra seğirtmekten ibaret bir unsurunu yine bana musallat etmez mi?.. Piyasaya yalnız cehlini çıkarsa Karun kadar zengin ve yalnız salâhiyetini

çıkarsa ölü kadar fakir görünecek olan bu unsur, kendisine her bakımdan rahmet okutturacak meşhur bir mizah kahramanıyla el ele, eserimi tahrip sevdasındadır.” diyerek eleştirmiştir.

Necip Fazıl, yazısının devamında geceli gündüzlü altı ay çalışmasının sonunda ortaya çıkan “300 büyük ve 500 orta sahife çapındaki” kitabında Namık Kemal’in eşinin isminin bilinmesine rağmen bilinmediği hükmünü vermesi, eşi ve dolayısıyla Namık Kemal hakkında saygısız bir dil kullanması yönündeki “bu eçhel iddiayı” bir sonraki gün neşredeceği “Namık Kemal’in Karısı” başlıklı yazısı ile çürüteceğini haber vermiştir. Ayrıca kendisini eleştiren kişilerin içyüzünü teşhir etmeyi vazife addetmiştir: “Bunlar, değil yazmaya, hatta okumaya ve anlamaya bile muktedir olmadıkları 500 sahifelik bir fikir mimarisi içinde, peşin suikastçılık niyetiyle el attıkları tek çizgiden, (Con Ahmet Bey) tarzında (Yakaladım!) narasını savurmaya mütehasşir, ahlaksız ve nasipsiz cüceler!!!..”

Kısakürek, büyük emeklerle vücuda getirilen eserlerin bazıları gibi kendi kitabının sükût suikastına uğramasına engel olduğu için “bu aşağılık tynetlere” teşekkür etmesi gerektiğini belirtmiş ve yazısını “Allah’ıma da, yalnız kelli felli insan çapına havlayan mahlukları bana musallat ettiği için iftiharla hamdederim. Ona elini uzatacak hak ve dürüstlük serdengeçtileri müstesna, hesabını Allah ve yarın nezdinde görmeye karar vermiş bir prensibin, günübürlük cüceler çerçevesinden bekleyeceği hiçbir lütuf yoktur.” (Kısakürek, 1941a: ss.1, 5) diyerek bitirmiştir.

Kısakürek’in “Eserim Etrafında” yazısı ile aynı gün yayımlanan 14 Şubat 1941 tarihli *Vakit* gazetesinde Hasan Kumçayı müstear adıyla yazan Hasan Rasim Us (Sarı, 2019: s.95), tartışmalara ilgili herhangi bir şey söylemeden dostu olarak nitelendirdiği Necip Fazıl’ın *Namık Kemal* kitabında şairin halis Türk soyundan olup olmadığı mevzuunda müteredditleri hakikate inandırmak için hayli yorulduğunu belirtmiş kendisinin Kısakürek’ten de ileri giderek “Büyük Türk şairi Kemal’in Türklüğünden şüphe etmek onun eserlerinin Türkçe olduğundan şüphe etmek kadar garip olur.” (Kumçayı, 1941: s.1) demiştir.

Necip Fazıl “Eserim Etrafında”da belirttiği gibi ertesi gün, 15 Şubat 1941’de, *Son Telgraf* taki köşesinde “Namık Kemal’in Karısı” serlevhalı yazısını yayımlamıştır. Burada “Evet, Namık Kemal’in karısı, muhteşem bir meçhul!!!.. Şimdi ben bunu birkaç satır içinde ve bir laboratuvar katiyetle ispat edeceğim.” diyen Necip Fazıl, en yakını olması hasebiyle oğlu Ali Ekrem’in Namık Kemal hakkındaki her konuda kaynaklık edecek yegâne eseri *Namık Kemal*’de babasının uşağından, birkaç aylık hocasından, anneannesinden, üvey annesinden bahsetmesine karşın annesinden hiç söz

etmediğini⁵, kitabını hazırlarken kendisine kaynaklık eden ve Namık Kemal’le ilgili ciddi tek çalışmanın sahibi Sadettin Nüzhet’in de bu konuda “sükût etmeyi tercih” ettiğini, daha öncekilerden Ebuzziya Tevfik ve Süleyman Nazif’in de bu mevzuda “tek kelime” söylemediklerini dile getirmiş ve bundan sonraki münakaşalarda sıklıkla kullanılacak yeni bir cümle ile meydan okumuştur: “Bana, büyük ve şerefli ilim ve sanat ve mecmuamız (Akbaba) müstesna, bugüne kadar Namık Kemal’in karısını sadece ismiyle olsun kaydetmiş tek matbu satır gösterenin kölesi olmaya razıyım.” (Kısakürek, 1941b: ss.1, 5)

Necip Fazıl, Namık Kemal’in eşinin ismini Türkiye’de bilen tek kişi yoktur ve olmayacaktır iddiasında bulunmadığını, bu bilginin Türk edebiyatında yer almadığı, oğlunun dahi bu konuda sessiz kaldığı gerçeğini ortaya koyduğunu söylemiştir.

Yazar, Namık Kemal’in eşinin meçhuliyeti ve ismi konusunda da İbrahim Necmi Dilmen tarafından esere ilave dilen notlarda Namık Kemal’in eşinin isminin Niş müftüsünün kızı Nesime Hanım olduğu ve Dilmen’in tespitini aile kaynaklarından değil, eski maaş kütüklerinden yaptığını belirtmiştir: “Zira Türkiye’de Namık Kemal’le meşgul olmuş kalemlere nispetle Namık Kemal hakkında en az bilgi sahibi olan Namık Kemal ailesi mensupları, bu mevzuda asla ilmî bir vesika verebilecek vaziyette değildir. Eğer bu vaziyette olsalardı, malik buldukları ilmî vesikayı, Namık Kemal’in oğlu ve reisleri Ali Ekrem’e verirlerdi (!)... İmdi: İbrahim Necmi Dilmen’in ta eski zaman maaş kütüklerine kadar müracaata mecbur kalarak tespit ettiği bir ismin sahibi, ismine kadar hiçbir noktasının tanınmadığı bir meçhul mü değil mi? Hem yalnız bu ismi malik olmak, Namık Kemal’in karısını (meçhul) olmaktan kurtarır mı?.. Aynı İbrahim Necmi Dilmen, notunda beni yerden göğe kadar tasdik etmiştir.” (Kısakürek, 1941b: ss.1, 5) diyerek haklılığını gösteren, “basit ve adi” bir iftiraya uğradığını belirten Necip Fazıl, ilmî vesika hamalı ve mahzeni evrak faresi olmadığını “Namık Kemal zaviyesinden koca bir Türk intikal, inkılap ve intikat davasını izah ettiğine” inandığını ifade ederek “içtimai bir Türk azizi diye” heykelleştirdiği Namık Kemal hakkında kendisine isnat edilen saygısızlığı reddetmiştir.

17 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf*’ta Reşat Feyzi, polemikle ilgili hiçbir şey söylemeden sadece Necip Fazıl’ın eserini takdir ve düşündürücü olan kitabı “düşünce âşıklarına” tavsiye etmiştir (Reşat Feyzi, 1941: s.2.).

⁵ “... Namık Kemal’in refikasına ait, ne isim, ne cisim, ne nesep, ne meşrep hâlinde hiçbir işaret yoktur. Bu hususta bizzat oğlunun, koskoca bir kalabalık içinde portresi yapılan Namık Kemal’in refikasına ait noktaya yığıldığı boşluk ve karanlık, tefsir kabul eder mi hiç?.. Eski hayatımızda kadına mevki verilmediği bu hususta zerrece değer ifade etmez. Namık Kemal’in arada bir bazı huylarından acı acı şikâyet ettiği babasının ikinci karısına, yani üvey annesine kadar en uzak münasebetleri bize tanıtılmış da karısı niçin ihmal edilmiş?” Kısakürek, N.F. (1941b). Çerçeve: Namık Kemal’in Karısı. *Son Telgraf*, 1415, 1, 5.

Namık Kemal kitabı etrafında vuku bulan münakaşalarda Necip Fazıl lehine yorum yapan ilk isim A. Şekip'tir. 18 Şubat 1941 tarihinde *İkdam* gazetesindeki yazısında A. Şekip, Kısakürek'in *eseri Namık Kemal*'in Türk edebiyatının medar-ı iftiharını telakki edilebilecekken yayımlanır yayımlanmaz eleştirilere maruz kaldığını, eserde başvurulan kaynakların çokluğuna vurgu yaparak bunlarda dahi Namık Kemal'in eşinin ismine rastlanmadığını belirtmiş ve yazarın "Namık Kemal'in Karısı"nda ifade ettiklerini tekrarlayarak Kısakürek'i haklı bulmuştur. Yazarı tenkit edenleri "Necip Fazıl Kısakürek, Namık Kemal'in refikası hakkında (Tamamıyla meçhul ve silik, ismini bile olsun bilmiyoruz!) demiş de güya Namık Kemal'in refikası (Niş müftüsünün kızı Nesime Hanım) imiş! Kötü niyetli tarizciler bunu, sanki bir malumat istinat ediyormuş gibi, kulaktan aşılama ve cebe kaydırılma sahte bir ilim tavrıyla iddia etmeye kalkıyorlar." demiş ve yazısını şöyle nihayetlendirmiştir: "İnsana, haklı olduğu mevzuda bilgisizlik isnat eden peşin fena niyetlere müstenit hareketler, sadece içyüzlerini belli etmiş olmakla kalırlar. Davanın en zor tarafı, Necip Fazıl'ın bu büyük eseriyle başardığı işin ruhunu kavrayabilmekte, izah ve tahlil edebilmektedir. Bakalım bunu başarabilmek kıymeti kime nasip olacak?" (A. Şekip, 1941: s.3)

19 Şubat 1941'de *İkdam*'da Osman Cemal Kaygılı da tartışmalara katılmayarak kendisine dostlarından hatta tanımadıklarından hediye edilen kitapları hâlâ uygun bir vakit bulup göz gezdiremediğinden yakınırken "Necip Fazıl'ın on beş gün kadar önce vermiş olduğu tam dört yüz sayfalık *Namık Kemal* kitabını" (Kaygılı, 1941: s.3) da bunlar arasında zikretmiştir.

19 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf*'ta Necip Fazıl'ın köşesinde yazısı yoktur. Gazetenin 4. sayfasında ise Yusuf Ziya Ortaç'ın cevabı neşredilmiştir. "Namık Kemal Eserinden Doğan Münakaşa: Bir Cevap" başlıklı yazıda Ortaç, Türk Dil Kurumunun kendisine gönderdiği *Namık Kemal* kitabının konu başlıklarına göz gezdirirken "Namık Kemal ve Kadın" kısmında durakaldığını söyleyerek Necip Fazıl'ın 32. sayfada Namık Kemal'in eşi hakkında sarf ettiği sözleri aynen alıntılama ve eleştirilerini şöyle sıralamıştır:

1. Namık Kemal gibi, adını millî bir vecd içinde andığımız bir kahramanın refikasından değil, hiç kimsenin karısından, böyle şüpheli ve saygısız bir lisanla bahsedilemez.
2. Kitabın sonuna ilaveye mecbur kaldığı kıymetli notlarda, Bay İbrahim Necmi Dilmen de: ("Fazla malumat verilmek istenmeyen bir mevzu"dan ziyade o zamanki aile hayatının, Türk kadınına mahkûm ettiği belirsizlik ve hükümsüzlük unsurunu hâkim sanıyorum) demek suretiyle, Türk Dil Kurumunu, Bay Necip Fazıl'ın müteceviz tahlilinden tenzih ediyor.
3. Namık Kemal'in pek muhterem gelini Bayan Celile, kayınvalidesinin: (Hem gayet güzel, hem gayet güzel ahlaklı bir hanımefendi) olduğunu söylüyor.
4. Bir sabah gazetesine yapılan tenkitlerle "Akbaba"dan çıkan bir fıkra üzerine, Bay Necip Fazıl Kısakürek'in neşrettiği çifte cevabı okudum. Bu bahis üstünde daha fazla konuşmak, bizim gibi Namık Kemal'in manevi evlatlarından ziyade, Ankara'daki muhterem torunlarına düşer.

5. Kendisini tenkit edenlere karşı kullandığı lisan ile edebiyatın kapısından çıkan Bay Necip Fazıl, adliyenin kapısından girmiştir. Bu hususta kendisiyle görüşmeyi avukatıma bırakıyorum. (Ortaç, 1941: s.4)

Ortaç'ın hem tenkitlerini hem de Necip Fazıl'ı dava açtığını belirttiği yazısının ertesi günü, 20 Şubat 1941'de, Necip Fazıl, "Son Söz" başlıklı yazısını yayımlamıştır. Dünkü köşesinde yazamamasının sebebini istirahat mecburiyeti şeklinde açıklayan Kısakürek, Ortaç'ın cevabının Matbuat Kanunu'nun bir gereği olarak bu gazetede neşredildiğini, yazıyı okuduğunda hayret düştüğünü söylemiştir. Çünkü "Eserim Etrafında" ve "Namık Kemal'in Karısı" yazılarında hedef gösterildiği konusunda pek hevesli olan Ortaç, hâlbuki çoktan beri dışında olduğu edebiyat âleminde kendisini çıkarıp mahkeme kapısından içeriye sokacağını söylemek için yazdığı yazıda hâlâ Namık Kemal konusunu tartışma cesareti gösterebilmektedir. Kısakürek yazısında Yusuf Ziya'nın bu defa Namık Kemal'in eşinin ismini bilmemesini değil, ondan saygısız bir dille bahsetmesini öne sürdüğünü dile getirmiştir. Necip Fazıl, Namık Kemal'in torunlarına karşı büyükbabaları ve refikası hakkında saygısız dil kullanmakla kendisini hem onlara hem de Türk umumi vicdanına jurnal etmeye kalkışanlara şu karşılığın verilmesini beklemektedir: "Necip Fazıl Kısakürek, aylarca ve aylarca çalışarak, güneşin tuluuyla gurubunu aynı yazı masasında seyrederek, büyük vatan kahramanı hakkında, fıkre, ölçüye, tahlile ve terkibe müstenit olmak üzere 'içtimai bir Türk azizi' heykelini bina etmiştir. Eserinin ehramına bu zirve taşıyı koyan bir muharrir, onun herhangi bir üslup hususiyetini anlamadan, on beş bin satırlık bir eserden başka satırlarla arasını açıp tek satır göstermeye kalkışmak, hiçbir bilgi ve idrak vicdanının düşmeyeceği bir demagocya oyunudur. Muharrir, takdir edilmesi icap eden noktada tarize uğramaktadır." (Kısakürek, 1941c: ss.1, 5)

Kısakürek, edebiyat âleminde dışarıda kalmış Ortaç'ın kendisini mahkeme kapısından içeri sokarak hüsrana gidermeye çalışıyorsa, Türk mahkemesinin her müracaatı kaydettiğini ancak kabul etmediğini bir hukukçunun kendisine bildirmesi lazım geldiğini söylemiş ve Türk mahkemesinin de mülhem olduğu hakkın mahkemesi ise şikâyet edilenin hiçbir başvurusu olmadığı hâlde, şikâyet edenin bizzat takipçisi ve avukatının Namık Kemal olduğunu belirtmiştir: "Benim hem Türk mahkemesinde, hem Türk gençliğinin vicdanında, hem de hakkın mahkemesinde, mağlup olmaz bir avukatım var: Namık Kemal!!!" Kısakürek, 1941c: ss.1, 5)

Yine 20 Şubat 1941'de *Son Telgrafta* Reşat Feyzi, R. Sabit (Yıldırım, 2006: s.440) müstear ismiyle kaleme aldığı yazısında bu defa münakaşada taraf olmuştur. Kitabın neşrinin üzerinden on beş gün geçti geçmedi bir fırtına koptuğunu, tenkitlerin yazıldığını belirten yazara göre asıl tartışma konusu Namık Kemal'in Sofya'da evlendiği karısının kim olduğudur. Namık Kemal'in eşi hakkında

şimdiye kadar tek kelime edilmediğini, Kısakürek'in bunu kitabında yazarın belirtmek zorunda bulunduğunu ve böylece araştırmacılara bir inceleme konusu verdiğini söyleyen muharrir yazısını şöyle bitirmiştir: “Eserin bir derya kadar derin ruhu, manası ve ehemmiyeti var. Öze temas ederek, bu özü efkâr-ı umumiyeye arz etmek icap ederken, asla mantık ve akl-ı selime sığmayan çürük bir iddia ileri sürerek gürültü yapmak, sadece ve en hafif tabiriyle, Namık Kemal eseri karşısında bitaraf olmamak, demektir.” (R. Sabit, 1941a: s.3)

20 Şubat 1941'de *Tasvir-i Efkâr* da polemige iştirak eder. “Bir Babıalı İhtilâfı: Şair Yusuf Ziya Ortaç Necip Fazıl'ı Dava Ediyor” (ss.1, 3) başlıklı yazıda Necip Fazıl ile Yusuf Ziya arasında cereyan eden münakaşa özetlenmiş ve üslubun yozlaşması bakımından tartışmaya devam etmenin lüzumsuzluğuna kanaat getiren Yusuf Ziya'nın Kısakürek'in kullandığı kelimeleri hakaret telakki ederek aleyhine dava açtığı söylenmiştir.

Bir gün önce münakaşaya devam etmenin gereksiz olduğunu ifade eden Yusuf Ziya'nın 21 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf* gazetesinde bir ikinci cevabı yayımlanmıştır. Kısakürek'in köşesinin bulunduğu yerde “Namık Kemal Eserinden Çıkan Münakaşa Devam Ediyor: Şair Yusuf Ziya Ortaç'ın Necip Fazıl Kısakürek'e İkinci Cevabı” serlevhalı yazı, 5. sayfada “Son Cevap” başlığıyla neşredilmiş ayrıca ilk sayfaya iki şairin yan yana karikatürü de eklenmiştir.

Yusuf Ziya bu yazısında da eleştirilerini maddeler hâlinde sıralamıştır. Ortaç, “Bay Necip Fazıl Kısakürek, tecavüzlerine dün de devam etmiş. Acaba, hakaret ne zamandan beri edebî neviler arasına girdi?..” sorusunun ardından ilk cevabında kitabından (300 büyük ve 500 orta sahife çapındaki eserim) diye bahseden Necip Fazıl'ın “bu sayıları da kıymetiyle mütenasip bulmamış olacak ki, dünkü yazısında (on beş bin satırlık eserim)” dediğini belirtmiş ve “Bu gidişle muhterem üstat, yarın kelimeleri, öbür gün harfleri saymaya kalkarsa, korkarım eserini anlatmaya rakamlar yetişmeyecek!” yorumunda bulunmuştur.

Cevabının devamında Mustafa Ragıp'ın özellikle ikinci yazısı “Namık Kemal Nasıl Evlendi?”den faydalanarak Nesime Hanım hakkında bilgiler veren Ortaç, Kısakürek'in “Namık Kemal'in karısını sadece ismiyle olsun kaydetmiş tek matbu satır gösterenin kölesi olmaya razıyım.” sözünü hatırlatarak Namık Kemal'in refikasına dair tek değil, üç yüz küsur satırlık malumat veren

Mustafa Ragıp'ın o gün *Akbaba*'ya geldiğini, misafirlerinin yanında “tehevvürle bilenmiş bir sesle” “Ecdadıma söven bir adamı köleliğe kabul etmem!” dediğini ve bunu yazmasını istediğini nakletmiştir. Necip Fazıl'ın, köle olmaya rıza gösterme konusunda *Akbaba*'yı hariç tutmasına rağmen Ortaç kendisini de işin içine katarak şunları söylemiştir: “Bay Necip Fazıl Kısakürek'e bu matbu vesikayı haber veren bana gelince: Estağfurullah. Kölem değil, sadece biraz nazik, biraz mütevazı olsun, kâfi.” (1941, ss.1, 5)

Namık Kemal kitabı ile ilgili *Akbaba*'da yayımlanan ilk eleştiri yazısından önceki sayıda Orhan Seyfi'nin bir eserinin tefrikasından bahsedildiği sırada “refikimiz” (1941, s.6) denilen *Tasvir-i Efkâr*'da, 21 Şubat 1941 tarihinde Feridun Kandemir, Yusuf Ziya Ortaç'la gerçekleştirdiği görüşmesini yayımlamıştır. Yusuf Ziya artık bu konuya dönmeme kararı aldığı söylese de Kandemir'in ısrarı üzerine onu kırmamıştır. Ortaç, *Namık Kemal* adlı eserin 32. sayfasındaki malum cümleleri, soruları tekerrür ederek bir akşam kendisini ziyarete gelen Necip Fazıl'a bu satırları okuduğunu, fikirlerini şahitler huzurunda söylediğini ve *Akbaba*'ya küçücük bir fıkra yazdığını, “bu saygısız” ifadeleri gören bir başka muharririn de -Ortaç isim vermese de bu yazar, yukarıda yer verdiğimiz Naci Sadullah'tır- eleştirdiği Kısakürek'in o yazara verdiği cevabın içine kendisini de dâhil ettiğini söylemiş ve Necip Fazıl'ın yazısından alıntı yaparak sözü köle mevzuuna getirmiştir: “Şimdi madem soruyor ve mademki istiyorsunuz birer birer cevap vereyim” demiş ve daha önceki eleştirilerini ve yorumlarını, Nesime Hanım hakkında biraz daha teferruat vererek tekrarlamıştır Kandemir, “Mamafih şöhret sahibi münevverlerimizin bu dava karşısında ne düşündüklerini herkesten fazla merak ettiğim için yarın da onların fikirlerini kaydetmeyi ihmal etmeyeceğim” (1941a, s.1, 4) diyerek yazısını bitirmiştir.

Hemen ertesi gün, 22 Şubat 1941'de *Tasvir-i Efkâr*'da “Namık Kemal Kitabı: Edebiyatçılar Necip Fazıl'ı Haksız Buluyorlar” başlıklı ankete başlayan Kandemir'in gazetenin 4. sayfasındaki başlığı 1. sayfadakinden farklıdır: “Namık Kemal'in Zevcesi ve Necip Fazıl: Edebiyatçılar Ne Fikirdeler”. Ayrıca Kandemir, henüz münakaşanın diğer muhatabı ile görüşmeden “dün bu hususta şair Yusuf Ziya ile görüşmüş ve onun Necip Fazıl Kısakürekçe meçhul sayılan bütün noktaları sarahatle katiyetle tenvir eden beyanatını bu sütunlarda yazmıştım.” (1941b, ss.1, 4) demiş, Necip Fazıl'ın *Namık Kemal*'in eşi Nesime Hanım'la ilgili kitabının 32. sayfasındaki ifadelerini aktararak Kısakürek'in kullandığı lisan hakkında ne düşündüklerini devrin münevverlerine sormuştur.

Cevabı ilk yayımlanan yazar Hüseyin Cahit Yalçın, *Namık Kemal*'in eşine değil hiçbir kadına bu şekilde söz söylemeyi doğru bulmamış, Necip Fazıl'ın böyle bir lisan kullanmasını hayretle karşılamıştır (1941b, ss.1, 4).

İbnülemin Mahmut Kemal, böyle münakaşalara karışmak istemediğini belirtmekle beraber hiçbir kadın hakkında özellikle çoktan hayata gözlerini yuman Namık Kemal'in eşi hakkında böyle bir lisanın kullanılmasını en hafif tabiriyle doğru bulmamıştır.

Orhan Seyfi de kullanılan lisanı en hafif tabiriyle güzel bulmamıştır. Necip Fazıl'ın kötü bir maksatla değil, Nesime Hanım'ın ismini ve hayatını öğrenemediğinden hiddetli bir lisan kullandığını iddia eden Orhan Seyfi, Kısakürek'in artık bu bilgiye ulaştığından bu lisanını değiştirmesini ve merhumeden özür dilemesi gerektiğini belirtir, çünkü ona yakışacak en güzel ve necip hareket budur.

İsmail Habip'e göre Namık Kemal gibi yüksek bir adamın eşi hakkında kullanılan lisan doğru değildir çünkü Namık Kemal 16-17 yaşlarında iken akrabaları tarafından bulunan Nesime Hanım'la evlendirilmiştir ve Nesime Hanım, bu eserde bahsedildiği gibi bir kız değildir.

İsmail Hami Danişment, çok üzüldüğünü belirtmekle beraber Necip Fazıl'dan böyle bir lisan kullanmasını beklemediğini, kendisinin de farkında olmayarak bir kalem ihmalıyla yazmış olacağını söylemiştir.

Mithat Cemal, daha önce karıştığı münakaşalardan rahatsız olduğunu belirterek cevap vermek istememiştir.

Kandemir, yukarıdaki isimler dışında bazı kişilerin Mithat Cemal gibi münakaşaya karışmak istemediğini, bazılarının da gazeteye yazılmamak kaydıyla birçok şey söylediklerini ve hemen hepsinin düşüncesinin "Namık Kemal'in eşinden böyle bahsedilmemeliydi. Eğer bu kadın hakikaten tamamen meçhul olsaydı bile büyük vatan şairinin ruhunu tazip etmemek için bu nokta meşkût geçilmeliydi." şeklinde özetlenebileceğini söylemiştir. Kandemir, yazısının devamında nihayet bunlardan başka türlü düşünen biri var, diyerek Burhan Cahit'in cevabına yer vermiştir.

Burhan Cahit, eseri okumuştur ve ilk defa Namık Kemal hakkında bu vasıfta yazılan kitabı; tahlilleri kuvvetli, kıymetli bir etüt olarak değerlendirmiştir. Necip Fazıl'ın Nesime Hanım için kullandığı dili belki biraz teklifsiz bulmuştur. Burhan Cahit'e göre eğer tartışma konusu bu yazılış tarzı ise önemi yoktur, bir yazarın üslup tarzı olarak kabul edilir; eğer iddia Namık Kemal'in özel hayatına ait araştırmanın eksikliği ise bu da haksızdır. Çünkü Türk fikir ve edebiyat âleminde ölümsüzler arasına giren bütün şöhretlerin hayatları meçhul kalmıştır. Bunun sebebi ise harem selamlık hayatı yaşayan Türk dünyası kadının cemiyette yeri ve erkeğin hayatında izi olamamasıdır.

Kandemir, aldığı cevap üzerine Burhan Cahit'e "Hepsi güzel... Fakat asıl anlamak istediğim nokta şudur: Namık Kemal'in eşini de bir tarafa bırakalım, herhangi bir kadından böyle bir lisanla

bahsetmeyi hoş bulur musunuz?” sorusunu yöneltmiş ve yazardan “Hayır, katiyen doğru bulamam” yanıtını almıştır (1941b, ss.1, 4).

Tasvir-i Efkâr'da yapılacağı haber verilen anket üzerine 22 Şubat 1941'de *Son Telgraf*'taki köşesinde Necip Fazıl'ın cevabı, “Bir Sözüm Daha Varmış!..” başlığıyla neşredilmiştir:

(Namık Kemal) eserinin, belli başlı bir tıynet, maksat ve politika yolu üzerinde sadakatle yürüyen şahıslar tarafından vardiıldığı ilk ihtilata cevap vermiş, bu şahısların hem ruhi, hem de ilmî bakımdan teşhirlerini yapmışım. Mahut ihtilatın, Türk fikir ve ilim vicdanını yerine, hüküm mevkiinin heybetinden ürkmeyen hakkını mahkeme kapılarında arayan bir tecellisine karşı da (Son Söz)ümü söylemişim. Şimdi görüyorum ki bir sabah gazetesine keyifle karışık ticaret vesilesi olduğu kadar, bana şerefle karışık kasavet vesilesi olmaya başlayan bu dava, daha geniş bir ihtilata kavuşturulmak isteniyor.” diyerek son sözünü söylemesine rağmen yeniden yazma gereğinin niçin hasıl olduğunu belirten Necip Fazıl'a göre “işe anketlik bir şamata planı hazırlayan bir sabah gazetesi, kendisine temin ettiği cevapta sütunlarını harikulade bir göz boyacılığına bilmeden alet etmiş bulunuyor. (Kısakürek, 1941ç: s.1)

Kısakürek, “Eserim Etrafında” başlıklı yazısında söylediği “Namık Kemal'in karısı hakkında matbu tek satır gösterenin kölesi olmaya hazırım!..” sözüne karşılık suikastçının -yani Yusuf Ziya Ortaç'ın- üzerinde durarak gösterdiği satırların Mustafa Ragıp'ın yukarıda belirttiğimiz *Akşam* gazetesindeki yazısından alındığını, üstelik yazının tarihinin belirtilmediğini ve bu yazının neşredildiği sırada *Namık Kemal* kitabının matbaa ve cilt işlemlerinin bittiğini, kendisinin bugüne kadar matbu tek satırdan maksadının eserin yazıldığı güne kadarki kayıt olduğunu ifade etmiştir: “Demek ki, ancak benim ilmî tetkik yoluyla emniyetimi belirten (kölelik) ihsanıma karşı bu vesikayı gösterenler, sade yanlış bir vesika göstermiş olmakla kalmıyorlar; vesikalı intişar tarihini gizleyerek vicdanlarına ve Türk umumi vicdanlarına yalan söylemek derekesine kadar hopla zıplaya iniyorlar.” Ortaç'ın “Bay Necip Fazıl Kısakürek'e bu vesikayı gösteren bana gelince: Estağfurullah, kölem değil, sadece biraz nazik ve mütevazı olsun yeter!.. diyen korkunç mugalata vesikacısı bilsin ki, ben bizzat köle olmak haysiyetini, onun gibi bir köle sahibi olmak şerefinden üstün görürüm... Bakisi istikbalin münekkidi doğuncaya kadar, sabır...” (Kısakürek, 1941ç: ss.1, 5) demiş ve yazısının sonuna *Tasvir-i Efkâr*'da anket düzenleyen Kandemir'den “hiç şüphesiz kendi vicdanını da tahrik edecek olan bu satırları, gazetesine nakletmek mertliğini” beklediği notunu eklemiştir.

Bu yazının ertesi günü, 23 Şubat 1941'de Kandemir, Necip Fazıl'ın notu üzerine şairin bu dileğini yerine getirmek için değil, kendini savunmak için söyleyeceklerinin hepsine tam bir tarafsızlıkla sütunlarını açmak niyetiyle şairi ziyarete gittiğini söylediği görüşmesini *Tasvir-i Efkâr*'da neşretmiştir. Kandemir, Kısakürek'in kitabında Namık Kemal'in eşinden bahsederken kullandığı dilden hakaret anlamının çıkarılmasına “tarif edilmez bir hassasiyetle” üzüldüğünü görmüştür ancak duyduklarını kaydetmeyecektir çünkü dün ve önceki gün olduğu gibi bu sütunlarda tarafsız kalmak

azmindedir. Kati hükmü yalnız ve sade okuyucu verecektir. Necip Fazıl, görüşmede kitabın hazırlanmasının kendisine teklif edilışinden yazma sürecine, amacına kadar anlatmış, *Son Telgraf*'taki beyanlarını dile getirmiştir, Kandemir'in Namık Kemal'in eşinden bahsederken kullandığı dili hatırlatması üzerine Kısakürek şu cevabı vermiştir:

Bu hususta hazin bir anlayışsızlık karşısındayım. Ben Namık Kemal'in refikasına karşı hiçbir ihtiram göstermedim. Ve... İhtiramsızlık da asla! Ahlak mefhumunun ilimde ne olduğunu bilmeyenler (Bu hanımın huyu, meşrebi, tarzı, ahlakı vesairesi neydi?) tarzındaki dikkatimde, sanki o rahmetli hanımefendiye ahlaksızlık isnat ediyormuşum gibi zoraki bir kasıt aramışlardır. (Namık Kemal on altı, on yedi yaşında iken koynuna atılan genç kız) şeklindeki cümlede de şairin gençliğini işaret etmek ve bu husustaki hayretimi belirtmek için bir üslup yapmak istedim. Yoksa (içtimai bir Türk azizi) diye vasıflandırdığım bir kahramanın karısına karşı fena niyet sahibi olmam ne akıl, ne mantık, ne terbiye, ne de ilmî vaziyetle telif kabul eder. (Kısakürek, 1941c, ss.4, 5)

Kandemir, büyük iftiraya uğramış insanların teessürü ve hassasiyeti içinde şairin sözünü şöyle bitirdiğini yazmıştır:

Netice olarak şunu söylemek isterim: Ben iyi veya kötü malum mikyasta bir eser vücuda getirdim. Burada Namık Kemal'in refikasına ait bilgim -ki tamdır-, eksik olsa bile, eserin topyekûn kavranması icap ederken tek ve hurda bir nokta üzerinde sahte ilim tavırlarıyla tahripkârlığa kalkmak tarzıçilerimin bütün iyi niyet ve maksadını ifşa edecek kudrette bir delildir. (1941c, ss.1, 4, 5)

Tasvir-i Efkâr'ın aynı nüshasında Server Bedi mahlasıyla "Pazardan Pazara" sütununu kaleme alan Peyami Safa'nın da bir yazısı yayımlanır. Peyami Safa, kitabın neşrinin Namık Kemal'in yüzüncü doğum gününden önce çıkması gerekirken geciktiğini, eserdeki hatalar yüzünden yazarının üstüne yüründüğünü belirtir ve Necip Fazıl'ı mazur gördüğünü söyler çünkü:

Kabahat, bir şairle bir âlim ve edebiyat tarihçisi arasındaki büyük farkları ahbablık hatırı için feda ederek böyle bir monografi işini ona havale eden Maarif Vekâletininidir. Bana bir eser gösterebilir misiniz ki Maarif Vekâletince telif ettirilmiş olsun da içinde affedilmez hatalar bulunmasın? O kadar ki bu yanlışları tashih ettirmek için komisyon teşkiline bile lüzum görüldü! Bu kalender Vekâletin neşriyatında hata, artık mukaddes bir ananedir ve onun bütçesinden çimlenen hiçbir muharrir için bu ananeye sadakatsizlik etmek ihtimali yoktur. (Server Bedi, 1941: s.3)

23 Şubat 1941'de *Tasvir-i Efkâr*'da Celâlettin Ezine'nin yazısına yer verilmiştir. Yazının başında *Tasvir-i Efkâr*'ın tarafsızlığını koruyarak tartışma konusu *Namık Kemal* kitabı hakkında lehte ve aleyhteki yazıları aynen sütunlarında yayınladıkları, yazılar hakkında gazetenin hiçbir iştiraki olmadığı, gerekirse ileride kendi görüş ve mütalaalarını okura bildirecekleri açıklanmıştır. Ezine, yazısında dostum dediği Necip Fazıl'ı desteklemiştir: "Bizde uzun çalışma neticesi, derin tefekkür semeresi bir eser doğmaya ki, ilmî tenkit yerine gayz ve kıskançlığın zehirli oklarıyla karşılaşmasın! Nitekim, cehalet taassubunun ilim aydınlığına, kısırlığın büyük çapta verime karşı besledikleri hınç ve iğbirarla; mütefekkir, edip, şair, piyes ve fıkra muharriri dostum Necip Fazıl'ın yeni eseri 'Namık

Kemal’de usul tenkidine değil, fakat mizah hicvinin tarizine uğradı.” diyen Ezine, şumullü ve titiz bir çalışmanın ürünü kitapta “bazı zayıf noktalar, hatta bilgidен ziyade kronolocya hataları” olabileceğini ancak bunların “kısa bir zamanda derin araştırmanın mahsulü sonucu olan bir eseri batırmak için esas diye tutmak, müspet akl-ı selimin tezahürü değil, fakat menfi hislerin ceffelkalem inkârıdır. Öyle bir inkâr ki, şerhi şöyle olabilir: Türk edebiyat ve tefekküründe hakiki ve sahih sanat kahve mizahına ve lokanta laklakiyatına kurban gidiyor: Dikkat efendiler!” (Ezine, 1941: s.3) şeklindeki uyarısından sonra çeşitli örneklerle ele aldığı eseri düşünüp taşınmadan reddetmenin hakikati ve ışığı reddetmek anlamına geldiğini belirtmiştir. Yazıya ilave edilen notta *Namık Kemal* kitabındaki İbrahim Necmi Dilmen’in notlarının bazılarının yazarı cerh ve tenkit eder mahiyette bulunduğunu, bunlar eğer tenkit ise eserin sonunda eleştirisinin yapıldığı bu tarz notlara ilk kez rastladığından şaşırdığını ve biraz da gülümsediğini söylemiştir.

Yine 23 Şubat 1941 tarihinde bu defa *İkdam* gazetesinde Nizamettin Nazif de tartışmada Necip Fazıl’a hak vermiştir. Daha önce *Namık Kemal* kitabının hazırlandığı bilgisini veren muharrir, bu yazısında Namık Kemal’in ününü istismar ederek para kazanmak hevesinde olmayan aksine kişisel fayda gözetmeden çalışmış Necip Fazıl’ın karşısında Namık Kemal’in istismar edilmesine ve “bir gürültülü cephe tutulmasına” engel olunmasını istemiştir. Nizamettin Nazif, “Necip Fazıl eserinde ‘Büyük şairin zevcesine hakarete bulunmuş’muş... Bundan garip bir iddia ve bundan büyük bir insafsızlık nerede görülmüştür? Herkesin cılız bir kilise mumunu bile getirmeyi düşünemediği bir mihraba Süleymaniye mihrabının iki yanındaki kalın mumlardan binbir tanesini taşıyarak bir şehrayin yapan sanatkâra, Namık Kemal’e olan saygısının derecesini yüzlerce sahifelik bir eser hâlinde gösterdiği gün layık olduğu ihtiramda kusur edilmemelidir. Zira o, hürmet ettiğimize hürmet etmiştir. Bizden yalnız hürmet bekleyebilir” (Nizamettin Nazif, 1941: s.3) sözleriyle yazısını bitirmiştir.

Namık Kemal hakkında lehte ve aleyhte yazılar kaleme alınırken 23 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf*’ta Necip Fazıl’ın “Namık Kemal Bana Diyor ki...” başlıklı fıkrası yayımlanmıştır. Kısakürek burada, karşısında Namık Kemal’le konuşuyormuş gibi bazen şairin çeşitli vesilelerle kaleme aldığı yazılarından kendi durumuna uygun olanları ilişkilendirerek alıntı yapmış bazen de yazdığı kitapla ne yapmaya çalıştığını Namık Kemal’in anladığı yolunda diyaloglara başvurmuştur:

Namık Kemal bana diyor ki: ‘Sana benim mevzumda yapılan suikastlardan iftihar et ve hiç sinirlenme!.. Bak, ben vaktiyle Ebuzziya Tevfik Bey’e bir mektubumda ne demiştim: Bir müddetten beri edebiyat-ı sahihaya müteallik neşriyatta görülen noksan ise bu yoldaki bivukufane tarizlerin netayicinden olduğuna şüphe yoktur. Layık olduğu gibi sükût ile cevap verilse hakikatin mağlubiyetine, ashab-ı tahsilin gafletine sebebiyet verilmiş oluyor! Delil ile mukabele olursa ashab-ı itiraz münazara ile galebeye imkân görmedikleri gibi herkesin

kullanmaya tenezzül edemeyeceği birtakım silahlar istimaline kalkışıyor...’ Namık Kemal bana diyor ki: ‘Muharrir var, muharrir!.. Biri süfliyyette, öbürü ulviyyette şaheser!.. Bak, güya beni müdafaa maskesi altında sana çatanlar tıynetleri ben vaktiyle nasıl tarif etmişim: Zorun ne mi?.. Ben gazeteye yazı yazacağım, anladın mı? Gazeteye yazı yazacağım. Türkçeden başka lisan bilmem. Şimdi çıkan Türkçe gazetelerin hepsi de kalemi kör değneği, hokkayı dilenci çanağı, kâğıdı makamın cennet ola pusulası zannetmişler. Ben saile yedekçi olamam. Onun için sana geliyorum.’ Namık Kemal bana diyor ki: ‘Sen iftihar et ki paratonerlerin yıldırım çekişi gibi, şahsiyetin kin ve gayz cezbediyor. Bak ben bu illeti (Garaz Marazdır) yazımda nasıl çerçevelemişim: Öyle bir maraz ki emraz-ı nefsanienin en ziyade deva kabul etmeyenlerinden sayılır. Mesela nahveti müdahane, hasedi idbar-ı mahsut, hırsı vusul-i ikbal, hevesi usul-i emel izale edebilir; lakin garazın intifasına sahibinin fenasından başka çare olamaz. Garaz, vicdanın uyuz illetidir; daima kaşınır; daima kurcalanır. Her ne ile setrolunmak istenilse elbette bir taraftan kendini gösterir.’ Namık Kemal bana diyor ki: ‘Sen benim için koca bir kitap yazdın ve elbette ki beni canlandırmış gibi hayırlı bir gaye takip ettin. Bak ben bu hususta ne demişim: Her ne niyet üzerine fiile çıkmış olsa, hayırdan hiçbir vakit şer tevellüt ettiği yoktur. (Kısakürek, 1941d: s.1)

Kısakürek, 24 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf*’taki köşesinde bu konudan bağımsız kaleme aldığı yazısının altına not düşerek münakaşada lehte ve aleyhte görüş bildirenlere teşekkür etmiştir: “Namık Kemal vesilesiyle beni ve benim âciz vesilemlerle kendi haklarını kahredici bir kuvvete müdafaa etmiş olan dost kalemlerden bilhassa Celâlettin Ezine, Nizamettin Nazif ve kapı komşum Reşat Feyzi ve R. Sabit’e minnettar teşekkürlerimi kaydederim. Suikastçılara da aynı minnettar teşekkürleri tevcih etmemek haksızlık olur.” (Kısakürek, 1941e: s.1)

Daha önce Kısakürek lehine yazı yazan R. Sabit, 24 Şubat 1941’de *Son Telgraf*’ta bir başka kitapla ilgili görüş beyan ettiği yazısına Necip Fazıl’ın eleştirilmesinden bahisle başlamıştır. R. Sabit, Kısakürek’in yazdığı *Namık Kemal* etrafında kıyametler koptuğunu, bir damla suda fırtına koparıldığını, eserin bir derya olan aslını ve ruhunun görmezlikten gelindiğini söylemiş ve eklemiştir: “Onlar, ısrar ve inat ededursunlar. Zaten, bizde, hangi eser, fikir âleminde layık olduğu bitaraf aksi uyandırır?.. Birçok kıymetli eserler intişar eder, ya, uluorta aleyhinde bulunurlar; yahut da etrafta derin bir ‘tıs’ vardır.” (R. Sabit, 1941b: s.3)

24 Şubat 1941’de *Akşam* gazetesinde Yürük Çelebi müstear adıyla yazan Vâlâ Nurettin’in köşesinde Mustafa Ragıp’ın Necip Fazıl’a cevabı yayımlanmıştır. Yazının başında Necip Fazıl’ın eserinin matbuatta hayli dedikodulara sebep olduğu dile getirilerek kölelikle ilgili cümlesi ön plana çıkarılmıştır. *Akşam* gazetesi “istihbarat şefi ve muhtelif tarihî eserlerin müellifi muharrir” Mustafa Ragıp’ın “Bu aranılan vesikayı ben *Akşam*’da neşretmişim. Lakin Namık Kemal’in zevcesi hakkında nahoş tabirler kullandığından dolayı Necip Fazıl’ı köleliğe kabul etmiyorum!” diye latife ettiğini söyleyen Vâlâ Nurettin, Kısakürek’in kırk yıllık matbuat emektarı hakkında pek de iltifatkâr olmayan tabirler kullandığından dolayı Mustafa Ragıp’a fikrini sorduğunu söylemiş ve Mustafa Ragıp’ın cümlelerine yer vermiştir:

Dedikodu, sövüntü sayıntı cihazları bertaraf! Dedi. Bu işte şair ve âlim B. Necip Fazıl'ın mini minicik bir metot hatası dikkati celbetmiyor mu? Sanki Namık Kemal milattan on asır evvel Çin'de yaşamış da zevcesinin adı bizzarure matbu vesikalarda, arşivlerde tetkik edilecek... Yahu, merhum üstadın bu kadar torunları var... Hem de hepsi meşhur kimseler... 'Büyük validenin ismi nedir?' diye kendilerine telefon edilir, açık kartpostal gönderilir; bu âlimane, fazılane müşkül dava da hallolunurdu. Necip Fazıl'ın hatası kulağını tersinden göstermektedir. (Yürük Çelebi, 1941: s.2)

Namık Kemal hakkında *Tasvir-i Efkâr*'dan sonra bir anket de 24 Şubat 1941'de *Son Telgraf* gazetesi tarafından yapılmıştır: "Namık Kemal Münakaşası: Necip Fazıl Kısakürek'in Eseri Hakkında Tanınmış Muharrirler Ne Söylüyor?" (s.4) Yazının başında *Namık Kemal* kitabının vücuda getirilme süreçleri ve tartışmanın seyri özetlenmiş, Kısakürek'in gayreti, emeği ile ortaya çıkan eser methedilmiştir. *Tasvir-i Efkâr*'daki anketle ilgili "Fakat vaziyetin içyüzünden hakikaten birdenbire haberdar olamayan *Tasvir-i Efkâr* gazetesinin anket muharriri Kandemir, eserden bazı cümleleri, yine hiçbir şeyden haberdar olmayan birtakım yüksek fikir ve sanat adamlarına gösterip onlardan cevaplar temin etmiştir. Bu ankete cevap veren Hüseyin Cahit Yalçın, İbnülemin Mahmut Kemal, İsmail Habip, Mithat Cemal, İsmail Hami Danişment, Burhan Cahit gibi değerli isimler, işin ruhu ve bütünü kendilerine gösterilmeksizin sadece muallakta ve mücerret birkaç cümle üzerinde fikir söylemeye davet edilmiş, onlar da gayet tabii olarak, Namık Kemal'in zevcesi hakkında bu cümlelerin saygı ifade etmediği noktasında birleşmişlerdir." denilerek Kandemir ve Necip Fazıl aleyhine cevap verenler her şeyden habersiz addedilmiştir. *Namık Kemal* eseri üzerine yapılan münakaşalardan sonra "hadise hak ve hakikat lehine büyük bir zaferle" kapatmanın gazetenin borcu olduğu söylenerek *Namık Kemal* eserinin eleştirildiği "1. Necip Fazıl'ın, Namık Kemal'in karısını bilmediği... 2. Necip Fazıl'ın, Namık Kemal'in karısı hakkında saygısız bir lisan kullandığı..." bu iki iddia ortaya konmuş ve Necip Fazıl'ın yazılarındaki müdafaaları gazete tarafından da tekrar ifade edilmiştir.

Tasvir-i Efkâr gazetesinin anketine mukabil *Son Telgraf*, söz konusu tartışmaya dair devrin aydınlarının ve yedi üniversiteli gencin görüşlerine müracaat etmiştir. Bu isimlerden ilki -*Tasvir-i Efkâr*'da olduğu gibi- Hüseyin Cahit Yalçın'dır. Hüseyin Cahit, telefonla Necip Fazıl'ı arayarak "Ben henüz eseri okuyamadım fakat (*Tasvir-i Efkâr*)'ın anket muharririne de Necip Fazıl bu mevzuda haksızdır, demedim. Sadece prensip bakımından böyle bir şairin zevcesine tecavüzün yanlış olacağını bildirdim ve bunun Necip Fazıl Kısakürek'ten asla beklenmemesi lazım geldiğini söyledim." demiştir.

Nizamettin Nazif, Necip Fazıl'ın Nesime Hanım'la ilgili üslubun sezilmesinde aciz kalındığını, ciddi bir eser karşısına hiç olmazsa broşürlük çapta bir tetik yazısı ile çıkılması gerektiğini, eseri okuyabilecek kadar vakit geçmeden hazırlanan bu hareketin, meselenin içyüzünü

ifşa etmeye yettiğini, Namık Kemal'in karısına ait bir nokta üzerinde durmakta hiçbir mana olmadığını, esere ve eserdeki fikre bakmak lüzumunu işaret etmiştir.

Prof. Şükrü Baban'a göre Namık Kemal hakkında beş yüz sayfalık bir eser yazan muharrir, ona ve yakınlarına saygısızlık göstermiş olamaz. Necip Fazıl saygısını eseriyle ifade etmiştir, gerisi konuşulmaya değmez.

Ethem İzzet Benice, Necip Fazıl'ın Namık Kemal hakkında asla saygısızlık kastı beslemediğini aksine ince bir üslup örgüsü içinde Nesime Hanım'ın lehinde olarak, onu meçhul kalışını haksız gösterdiğini ve Nesime Hanım'ın meçhul kalışının üzerine konuşulmayacak bir gerçek olduğunu ifade etmiştir.

Selami İzzet Sedes'e göre Necip Fazıl, Namık Kemal'in eşi hakkında ne saygı ifade etmiş, ne de saygısızlık göstermiştir. Kısakürek'in yaptığı bir üslup cilvesidir. Nesime Hanım'ın meçhul olduğu da ilmî bir gerçektir.

Sami Karayel, eserde kullanılan ve eleştirilen kelimelerin halis Türkçe ve Anadolu ağzı olduğunu, merhumenin ilim ve edebiyat nazarında bugüne kadar meçhul kaldığının Necip Fazıl'ın gösterdiği vesikalara nazaran muhakkak olduğunu söylemiştir.

İbrahim Necmi, Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri'dir ve eserin "Ön Söz"ünü de kendisi yazmıştır. Ankete "Necip Fazıl Kısakürek'in bu eseri yazarken ortaya koyduğu yüksek araştırmacı ve belirtici kudretine hayranlığımı burada açıkça söylemek, kendisini kutlamak benim için bir borçtur." cevabını vermiştir.

Celâlettin Ezine'nin ankete yanıtı, *Tasvir-i Efkâr*'da neşredilen, yukarda yer verdiğimiz yazısından alınmıştır.

25 Şubat 1941'de, *Son Telgraf*'ta "Bir Münakaşanın Sonu: Namık Kemal Davası: Necip Fazıl Kısakürek'in Eseri Hakkındaki Fikirler" başlığıyla hem tartışmanın Necip Fazıl'ın zaferiyle bittiği haber verilmiş hem de bir önceki günden kalan görüşler yayımlanmıştır:

Artık tamamıyla belli olmuştur ki Namık Kemal münakaşası dolayısıyla işi çığırından çıkarıp Türk fikir ve sanat hayatının muhterem simalarına aksettirecek kadar ileriye götürenler, çok yanlış bir tabiiye kullanmışlar... Zira bize fikir lütfetmek nezaketinde bulunan hiçbir fikir ve sanat adamımız Necip Fazıl Kısakürek'e şiddetle hak vermekten geri kalmamıştır. Anketimizi dünkü kısmından bakiye kalan cevapları da neşrediyoruz; böylece hadiseyi arkadaşımızın misilsiz zaferiyle kapatıyoruz. (1941, ss.1, 5)

Ankete cevap verenlerden Hakkı Tarık Us, Necip Fazıl'ın saygı duyduğu şairin eşine haddi aşan bir kastı olmadığını, kendisinin "Namık Kemal'in Kronolojisi" yazısına gönderme yaparak o

zamana kadar Namık Kemal'in eşinin meçhul kaldığını belirtmiş ve "Hem tek bir isim bilmek ne ifade eder?.." sorusunu sormuştur.

Prof. Yavuz Abadan, hukukçu kimliği ile, Necip Fazıl'ın kullandığı cümlelerin hiçbir zaman hukuki, edebî hiçbir hakaret mevzuu teşkil etmeyeceğini, dünyada bütün sanatkârların, hayatlarında birinci derecede tesiri olan kadınlar yanında birçok silik ve belirsizlerinin de bulunduğunu, eğer bununla Namık Kemal'in edebî hayatında hiçbir kadın etkili rol oynamadı demek isteniyorsa bunun da Namık Kemal'in lehine bir hüküm olduğunu söylemiştir.

Yedi üniversite öğrencisi de gençliğin çok sevdiği Necip Fazıl Kısakürek hakkında benzersiz ve çirkin bir suikasta şahit olduklarını, böyle tezahürleri nefretle telakki ettiklerini, Necip Fazıl'ın bin kere okudukları mezkûr satırlarında bir üslup farikasından başka hiçbir saygısızlık ifadesi görmediklerini, Namık Kemal'in eşinin de meçhul bırakıldığı hakikatinin su götürmediğini söylemiş; Necip Fazıl'a meçhul, dedi diye kızanların annesinden tek kelime ile bahsetmeyen Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem hakkında ne düşündüklerini sormuşlardır (1941, ss.1, 5).

25 Şubat 1941'de *Son Telgrafta* Necip Fazıl'ın yazısı "Plan ve Meydan" başlığıyla yayımlanmıştır. Kısakürek, şimdiye kadar süren münakaşada öfke kontrolünü sağlayamadığını dile getirmiştir. Yazının devamında *Namık Kemal* adlı eserinde intihale başvurduğu yolunda hazırlık yapıldığını bir dostundan duyduğunu söyleyen Necip Fazıl, konuya açıklık getirerek yine aynı şekilde meydan okumuştur: Söyleyeceklerini ispat ederlerse köleleri olmaya hazırdır. *Namık Kemal* meselesinde kendisine yapılan tarizlerden gerçekten canı sıkıldığını ve belki de kendisini kaybedecek kadar öfkelenildiği, çileden çıktığı zamanların bulunduğunu, bunun zaaf olduğunu ve zaafını kaydetmek istediğini, öfkesini yakından gören "fikir ve kalem" dostlarının sevineceğine neden sinirlendiğini, bu şamatanın devam etmesi için sahte tavır mı takınmak niyetinde olduğunu sorarak bu konuda kendisini bahtiyarlığına inandırmak istediklerini, "insan mahfazası içinde insanı taşıyan hiçbir kimsenin düşemeyeceği bayağılıkları bazı kalemlerde" görmenin "mücerret insan ölçüsü bakımından" kendisine azap verdiğini ancak şimdi işin değiştiğini söyleyen Necip Fazıl şöyle devam etmiştir:

Niçin değişti biliyor musunuz; memleketin en salâhiyetli kalemleri lehimde hüküm verdi diye değil; suikastçılarımın, hakkımda yeni bir planlarını duydum... Bu plan, bu plandaki ahmaklık bana müthiş keyif verdi. Bir dostumun anlattığına göre bakın neymiş: Ben eserimi, hani o kadar yanlışları olduğu iddia edilen eserimi, daha evvel intişar etmiş bir eserden kopya etmişim!.. Ama ne hoş, aman ne güzel!!.. Hani benim eserim yanlıştı; hem bilmemek hem başkasından kopya etmek nasıl olur?.. Yoksa kopya ettiğim adamda mı yanlış söylemiş, ben yanlış mı kopya etmişim?.. Kim imiş eserimi kendisinden kopya ettiğim kahraman, biliyor musunuz?.. Doktor Rıza Nur... Şimdi affedersiniz amma, bir cehlîm ortaya çıkacak; ben Namık Kemal'e ait tam 99 parça kitap üstüne çalıştım; fakat muhterem Doktor Rıza Nur'un kitabını okumadım; gayet

tabii olarak bibliyografyamda da bu kitabı göstermedim. Amma insan intihal ettiği eseri bibliyografyasında göstermeyeceğine göre belki onu kopya etmiş olur da, ne mehaz, ne memba, ne isim, hiçbir iz vermemiş olabilir. Kitabı bugün arayıp bulacağım; ve tek satırını okumadığıma Allah'ın şahit olduğu bu kitapla aramda acaba müşterek tek satır var mı diye muayene edeceğim. Bulursam haber veririm. Fakat mesele bitmiş değil. Ben sadece Namık Kemal'in biyografyası faslında kitabımı son derece kıymetli başka bir tetkike istinat ettirdim. Suikastçılara haber vermek ihtiyacımdayım!!! Saadettin Nüzhet'in (Namık Kemal-Hayatı ve Şiirleri) eseri... Bence bugüne kadar Namık Kemal'in monografyası bahsinde yazılmış en kıymetli ve haysiyetli eser budur. Bu kitapta gösterilen kaynaklardan çoğunu teker teker bizzat araştırdıktan sonra, kitabı kendi bibliyografyamın başında göstererek ve her vesile ile muharririnin ismini zikrederek, Namık Kemal'in sadece hayatı, soyu ve manzumeleri üzerindeki birçok tarihî vesikayı Saadettin Nüzhet'e borçluyum. İlim, usul, hak da bundan başka bir şey midir?.. Belki meşrepleri iktizası kasadan maaş almakla para çalmak arasındaki farkı bilmeyenler buna intihal diyebilir!.. Buyursunlar; vesikayı ben veriyorum! Fakat ben Saadettin Nüzhet'in, sadece biyografya tetkiki zaviyesinden nefis bir çalışma mahsulü olan eseri başta olarak okuduğum 99 kitaptan, -çoğu birbirinden hırsızlamadır, derhâl ispat edebilirim- mehazları gösterilmiş kuru bilgi vesikalarından başka tek fikir, tek tahlil, tek terkip, tek görüş, tek hüküm, tek tarif, tek tasnif hâlinde tek cümle aldım mı? İşte bütün mesele burada!.. Ben ne demiştim Namık Kemal'in karısını ait bugüne kadar bana tek matbu satır gösterenin kölesi olmaya hazırım!.. Bu vesikayı gösteremediler... Sonradan çıkmış bir makaleyi, tarihini gizleyerek vesika diye kullanmak bedbahtlığını tercih ettiler... Şimdi de, benim eserimi okuduktan sonra bir matbaa ile el ele verip eski harflerle sahte bir kitap bastırmamak şartıyla, yukardaki tek satırı gösterebilenin kölesi olmaya hazırım!!! Sevgili okuyucu! Hâlâ meselenin üzerinde durduğum ve şahsıma ait hususiyetleri telmih ettiğim için lütfen kusuruma bakmayınız!.. Cebimde, çekmecemde ve hafızamda bütün iyi ve kötü fiilleriyle dosyaları bulunan (muharrir) isimli bazen en ulvi ve bazen en suflî varlığın sahip olması gereken muhteşem cesaret ve nefis itimadına zemin arıyorum ben... Benim meydanım açık!.. Buyurunuz!.. Ve ben lütfen, merhameten ve inayeten başka meydanları açmayacağıma söz veriyorum... (Kısakürek, 1941f: ss.1, 5)

28 Şubat 1941'de *Tasvir-i Efkâr*'da münakaşanın bittiği "Kapanan Bir Hadise ve Bir Tavzih" başlıklı yazıyla haber verilmiştir.

Namık Kemal kitabı yüzünden Yusuf Ziya Ortaç ile Necip Fazıl Kısakürek arasında çıkan münakaşanın, gazete sütunlarından mahkeme safhasına intikal ettiğini yazmıştık. Ancak, Necip Fazıl Kısakürek, arada su-i tefehhüm olduğunu ve yazılarında Yusuf Ziya Ortaç'ın şahsına hiçbir suretle telmih etmeyi düşünmediğini söylemiş ve yazı yazdığı gazetede bir tavzih neşrine de söz vermiştir. Bunun üzerine Yusuf Ziya Ortaç, bugün gazetemizde çıkacağını ilan ettiğimiz makalenin neşrolunmamasını arzu ettiği için biz de karilerimizden özür dileyerek makaleyi neşretmekten sarf-ı nazar ediyor ve aradaki su-i tefehhümün bu suretle izale edilmiş olmasından dolayı da her iki meslektaşımız namına memnuniyetimizi bildiriyoruz. (1941, s.4)

Ve 28 Şubat 1941 tarihli *Son Telgraf*'ta Necip Fazıl, tartışmaya dair son cümlelerini gazetede ki köşesinde yazdığı notla söylemiştir:

(Akbaba) gazetesi sahibi Yusuf Ziya Ortaç'ın (Son Telgraf)ta bana ilk cevabını neşrettiği tarihten ilerisi müstesna olmak üzere, o güne kadar yazdığım sadece (Eserim Etrafında) ve (Namık Kemal'in Karısı) isimli iki çerçevede hedefim, hakikatın de tam mutabıkı olarak, Yusuf Ziya Ortaç değildi. Tabi oldukları ve bir gün hesabını verecekleri hain maksatların emrinde hedefi teşkil edenlerle, o hedefe tamamen uzak ve ayrı manada boy gösterenler arasındaki zemin farkını, şahıs şahıs niyetler ve akıbetler belli olsun diye kaydediyorum. Dün bir mecliste mutavassıt dostların delaletiyle Yusuf Ziya Ortaç ve aramda vaki karşılaşma neticesi tespit edilen bu hakikat, (Tasvir-i Efkâr)ın bu sabahki tavzihini aydınlatacaktır. (Kısakürek, 1941g: s.1)

Sonuç

25 Eylül 1940 tarihinde Namık Kemal'in 100. doğum yılı sebebiyle Necip Fazıl'ın *Namık Kemal* kitabını yazdığıının haber verilmesinden 28 Şubat 1941'de Kısakürek'in son yazısına ve *Tasvir-i Efkâr*'ın münakaşasının bittiğine dair haberine kadar geçen beş aylık süreçte eserin menfi-müspet eleştirileri yapılmış, yazışmalar münakaşa zeminine taşınmış, Yusuf Ziya ile Necip Fazıl arasındaki tartışma dava konusu edilmiş ve nihayetinde yanlış anlaşılma ortak noktasında karar kılınarak sulh yoluna gidilmiştir.

Mezkûr yazışmalarda *Akbaba*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr*, *Akşam*, *Son Telgraf*, *İkdam*, *Vakit*, gibi devrin süreli yayınlarında Yusuf Ziya, Naci Sadullah, Hüseyin Cahit Yalçın, İbnülemin Mahmut Kemal, İsmail Habip, İsmail Hami, Burhan Cahit, Orhan Seyfi, Server Bedi (Peyami Safa), Yürük Çelebi (Vâlâ Nurettin), Naci Sadullah, Peyami Safa, Hasan Kumçayı (Hasan Rasim Us), Reşat Feyzi, Osman Cemal, Mustafa Ragıp gibi muharrirler *Namık Kemal* kitabı ve yazarı Necip Fazıl hakkında fikirlerini beyan etmişlerdir.

Hacimli bir eser olan *Namık Kemal: Şahsı-Eseri-Tesiri*'nin 32. sayfasında Namık Kemal'in eşiyle ilgili oğlu Ali Ekrem'in dahi herhangi bir bilgiye yer vermemesinin Necip Fazıl tarafından açıkça belirtilmesi ve bunu söylerken “koynuna atılan”, “silik”, “belirsiz”, “belirsiz”, “suratı, biçimi, hâli, ruhu, ahlakı ne âlemde”, “suratı, biçimi, hâli, ruhu, ahlakı ne âlemde”, “Bu kadın kim; adı sanı ne; kimin nesi” şeklinde kullandığı dil eleştiriye uğramıştır. Kısakürek ve bazı muharrirlerin üslup özelliği olarak kabul edilmesine ve Namık Kemal'in eşi hakkında hiçbir bilgi bulunmadığını onaylamasına karşın bu ibareler özellikle Yusuf Ziya ve Naci Sadullah tarafından hem bilgi eksikliği hem de saygısız dil kullanma şeklinde yorumlanmıştır. Diğer olumsuz eleştiri yapanların tenkidi ise eseri okumadan sadece seçilen bu kelime ve kelime grupları üzerinden bir kadından bu şekilde bahsedilemeyeceği yönündedir ve Necip Fazıl'dan beklemedikleri bir üslup özelliğidir.

Necip Fazıl, ilk eleştirisine açıkça ismini belirtmeden Yusuf Ziya Ortaç'ı da dâhil edip ağır cevap vermesine karşın Ortaç'ı hedef almadığını söylemesi, yanlış anlaşılmanın vukua geldiğinin beyan edilmesi, Yusuf Ziya'nın davasını geri çekmesini ve münakaşanın kapanmasını sağlamıştır.

Necip Fazıl'ın eleştirisinin merkezinde “Çizgileri ve köşeleriyle herkesin bildiği kafama, çizgileri ve köşeleriyle herkesin bildiği kafası denk düşmeyen bir gazete, kâzip bir şafak vakti tanyerinin kızıl ifadesini benimsemiş bir gazete” şeklinde isim vermeden bahsettiği Sertellerin yönetimindeki *Tan* gazetesi vardır. Yaklaşık 4 yıl sonra 4 Aralık 1945'te meydana gelen *Tan* gazetesi

baskınına Kısakürek'in yorumu "Ve işte, hemen, başlarına yıkılan *Tan* gazetesi... Ve işte, o gün boy göstermeye başlayan ilk Büyük Doğu gençliği!" (Kısakürek, 2004: s.286) demesi de Sertel ailesinin idaresine geçtikten sonra gazete ile Kısakürek'in ideolojisinin taban tabana zıt olduğunun bir göstergesidir.

Münakaşa sürerken *Namık Kemal* kitabı ile ilgili tenkit edilen iki husus dışında yine mesele ile bağlantılı farklı mevzuların da ortaya çıkması söz konusudur. Örneğin Necip Fazıl'ın iddiaların ispat edilmesi durumunda köle olmaya rıza göstermesi, kitabın hazırlanması karşılığında gerek esere gerek yazarına yapılan harcama; Maarif Vekâletinin işi ehline vermemesinden, ülkemizde başarılı eserlerin layık olduğu değeri görmemesinden yakınma bunlardan bazılarıdır.

Necip Fazıl'ın münakaşanın sonuna doğru kaleme aldığı "Plan ve Meydan"da intihalle suçlanmasının gündeme geleceğini bir dostundan duyması ise bu yazı ile sınırlı kalmıştır.

Necip Fazıl tarafından yazılan *Namık Kemal: Şahsı, Eseri, Tesiri* adlı eser, daha sonra Sebil Yayınlarından neşredilmiştir. Bu kitaba Kısakürek'in yazdığı 1966 tarihli "Ön Söz"de eserin kendisine Maarif Vekâleti tarafından ısmarlandığını Tanzimat'ın ve bir yıl sonra da Namık Kemal'in 100. doğum yılı vesilesiyle bu teklifin yapıldığını ve kendisinin "Yazarım... fakat ne sizin rejim ölçünüzde, ne de bu zamana kadar Namık Kemal hakkında orta malı anlayışa göre... Hele bazı parti ve hiziplerin ölçülerine göre, hiç değil... Yalnız kendi anlayışıma ve gerçekleri tespit ölçüme göre..." şartını koştuğunu, hazırlanan eserin olduğu gibi yayınlanacağı sözünü aldığını belirtmiş ve "bugün, eserimi o güne mahsus (kamuflej)larından da temizlemek, sıkı bir tashihten geçirmek ve dava külliyyatımın içine almak fırsatına erişiyorum." demiştir. Kısakürek, kitabın bu baskısında, 1941 yılında, tartışma konusu olan Namık Kemal'in eşi ile ilgili "Bu kadının ismini olsun bilmiyoruz." cümlesini çıkarmış, "Tenkitçi ve tetkikçi İbrahim Necmi Dilmen, bu kadının ismine ancak Hidemat-ı Vataniye tertibinden aylık alanların eski zaman bordrolarında rastlandığını kaydeder ve bildirir: Vesime Hanım" (1966, s.42) açıklamasını eklemiştir.

Tartışmalar esnasında ve Sebil Yayınlarından intişar eden eserde Namık Kemal'in eşinin ismi üç farklı şekilde yazılmıştır. Hakkı Tarık Us, "Namık Kemal'in Kronolojisi"nde Namık Kemal'in eşinin ismini Besime Hanım, Mustafa Ragıp ve onun yazısından faydalananlar Nesime Hanım, Necip Fazıl ise 1966 tarihli kitabında Vesime Hanım şeklinde kaydetmiştir.

Namık Kemal'in eşi Nesime Hanım'ın yeğeni Mustafa Ragıp'ın Necip Fazıl'ın köle olma iddiasına onu köleliğe kabul etmediği hususunun iki farklı yazar tarafından iki farklı şekilde nakledilmesi de dikkati çekmektedir. Yusuf Ziya, Mustafa Ragıp'ın bunu söylerken öfkeli olduğunu,

Yürük Çelebi'nin (Vâlâ Nurettin) ise latife ettiğini belirtmesi, tarafların münakaşanın gidişatına göre kelime seçimi yaptığını göstermektedir.

1941 yılında vuku bulan münakaşaya iştirakte dost/refik kelimelerinin sarf edildiği süreli yayın/kişi ilişkisi; aynı gazetede muharrir ya da aynı/yakın ya da zıt dünya görüşüne sahip olmak gibi hususlar, lehte/aleyhte yazanlarda çoğunlukla doğru orantılı olması münakaşanın seyrini etkileyerek eleştirilerin objektif yapılmasının önüne geçmiştir. Sadece iki isim, Burhan Cahit ve Celâlettin Ezine, diğerlerine nispeten eseri okuyup, inceleyerek yaptıkları eleştiride daha tutarlı bir yaklaşım sergilemiştir.

Kaynakça

A. Şekip (1941). Fikirler: Namık Kemal ve Necip Fazıl, *İkdam*, 570, 3.

Ezine, C. (1941). Tenkit: Namık Kemal, *Tasvir-i Efkâr*, 4632-276, 3.

Kandemir (1941a). Bir Davanın İçyüzü: Yusuf Ziya Ortaç Ne Söylüyor?, *Tasvir-i Efkâr*, 4630-274, 1, 4.

Kandemir (1941b). Namık Kemal Kitabı: Edebiyatçılar Necip Fazıl'ı Haksız Buluyorlar, *Tasvir-i Efkâr*, 4631-275, 1, 4.

Kandemir (1941c). Namık Kemal Kitabı: Necip Fazıl Kendini Müdafaa Ediyor, *Tasvir-i Efkâr*, 4632-276, 1, 4, 5.

Kaygılı, O.C. (1941). Edebi Tahlil ve Tenkitler, *İkdam*, 570, 3.

Kısakürek, N.F. (1940a). Çerçeve: Namık Kemal, *Son Telgraf*, 1286, 1.

Kısakürek, N.F. (1940b). *Namık Kemal: Şahsı-Eseri-Tesiri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kısakürek, N.F. (1941a). Çerçeve: Eserim Etrafında, *Son Telgraf*, 1414, 1, 5.

Kısakürek, N.F. (1941b). Çerçeve: Namık Kemal'in Karısı, *Son Telgraf*, 1415, 1, 5.

Kısakürek, N.F. (1941c). Çerçeve: Son Söz, *Son Telgraf*, 1420, 1, 5.

Kısakürek, N.F. (1941ç). Çerçeve: Bir Sözüm Daha Varmış!..., *Son Telgraf*, 1422, 1, 5.

Kısakürek, N.F. (1941d). Namık Kemal Bana Diyor ki, *Son Telgraf*, 1423, 1.

Kısakürek, N.F. (1941e). Günün Meselesi, *Son Telgraf*, 1424, 1.

Kısakürek, N.F. (1941f). Çerçeve: Plan ve Meydan..., *Son Telgraf*, 1425, 1, 5.

- Kısakürek, N.F. (1941g). Çerçeve: Bir Adam Arıyorum!!!, *Son Telgraf*, 1428, 1.
- Kısakürek, N.F. (2004). *Babüli*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kumçayı, H. (1941). Günlerin Peşinden: Namık Kemal'in Türklüğü, *Vakit*, 8924, 1.
- Mustafa Ragıp (1940a). Namık Kemal'in Anası: Afyonkarahisar'daki Mezar Taşı Kime Aittir?, *Akşam*, 7964, 4.
- Mustafa Ragıp (1940b). Namık Kemal Nasıl Evlendi?, *Akşam*, 7966, 3, 7.
- Naci Sadullah (1941). Günün Meselesi: Namık Kemal İçin Yazılan Eserdeki Garabetler, *Tan*, 1971, 2, 4.
- Necip Fazıl (1966). *Namık Kemal Hayatı Eserleri*. İstanbul: Sebil Yayınları.
- Nizamettin Nazif (1940). Musahabe: Namık Kemal, *İkdam*, 408-212, 3.
- Nizamettin Nazif (1941). İşaretler: Namık Kemal, *İkdam*, 574, 3.
- Orhon, O.S. (1941). Eşek Arılarıyla Harp, *Akbaba*, 367, 6.
- Ortaç, Y.Z. (1941). Namık Kemal Eserinden Doğan Bir Münakaşa: Bir Cevap, *Son Telgraf*, 1419, 4.
- R. Sabit (1941a). Günün Tenkidi: Namık Kemal'in Karısı Olan Bayan Kimdir?, *Son Telgraf*, 1420, 3.
- R. Sabit (1941b). Günün Tenkidi: 'Tanzimat' Eserinde Tiyatroya Dair Tek Satır Yazı Yokmuş!, *Son Telgraf*, 1424, 3.
- Reşat Feyzi (1941). Halk Filozofu: Bir Kitap, *Son Telgraf*, 1417, 2.
- Sarı, S. (2019). *Gazeteci Us Ailesi ve Modernleşme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Server Bedi (1941). Pazardan Pazara: Uranium Bombası-Acelesi Nedir?-Buna da Şükür-Bir Kitap Dedikodusu, *Tasvir-i Efkâr*, 4632-276, 3.
- Tasvir-i Efkâr (1941). Kapanan Bir Hadise ve Bir Tavzih, *Tasvir-i Efkâr*, 4637-281, 4.
- Us, H.T. (1940). Namık Kemal'in Kronolojisi, *Vakit*, 8243, 2.
- Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda Müstear İsimler*. İstanbul: Selis Kitaplar.
- Yürük Çelebi (1941). Kısa Mülakatlar: Mustafa Ragıp'ın Necip Fazıl'a Cevabı, *Akşam*, 6029, 2.
- (1940). Namık Kemal, *Akşam*, 7963, 3.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 07.03.2023

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 16.05.2023

Yıl/Year: 2023, Sayı/Issue: 11, Sayfa/Page: 81-105

www.toplumvekultur.com

[Araştırma/Research](#)

<https://doi.org/10.48131/jscs.1261269>

- (1941). Bir Babalı İhtilafı: Şair Yusuf Ziya Ortaç Necip Fazıl'ı Dava Ediyor, *Tasvir-i Efkâr*, 4629-273, 1, 3
- (1941). Bir Münakaşanın Sonu: Namık Kemal Davası: Necip Fazıl Kısakürek'in Eseri Hakkındaki Fikirler, *Son Telgraf*, 1425, 1, 5.
- (1941). Kitaplar Arasında: Namık Kemal, *Cumhuriyet*, 5922, 4.
- (1941). Namık Kemal Eserinden Süren Münakaşa Devam Ediyor: Şair Yusuf Ziya Ortaç'ın Necip Fazıl Kısakürek'e İkinci Cevabı, *Son Telgraf*, 1421, 1, 5.
- (1941). Namık Kemal Münakaşası: Necip Fazıl Kısakürek'in Eseri Hakkında Tanınmış Muharirler Ne Söylüyor?, *Son Telgraf*, 1424, 4.
- (1941). Yeni Neşriyat: Türk Dil Kurumu Neşriyatından: Namık Kemal, *Cumhuriyet*, 5914, 6.
- (1941a). Haberler: Namık Kemal'in Refikası Bulundu, *Akbaba*, 368, 5.
- (1941b). *Akbaba*, 369, 10.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Nuran Özlük %100 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Nuran Özlük contributed 100% to the study.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.